

Font-trollen – auteursrecht op lettertypes?

Patty de Leeuwe¹

Steeds meer organisaties worden geconfronteerd met hoge claims voor vermeend ongeautoriseerd gebruik van lettertypes en fontbestanden. Terwijl lettertypen vanwege hun technische beperkingen zelden auteursrechtelijke bescherming genieten en fonts lang niet altijd origineel genoeg zijn, leidt onduidelijkheid bij gebruikers en ontwerpers toch regelmatig tot kostbare geschillen. Deze bijdrage schetst de juridische stand van zaken, de werkwijze van zogenoemde *font-trollen* en biedt praktische handvatten om claims effectief te beoordelen en te weerleggen.

We worden dagelijks zowel op papier als via het beeldscherm met tekst gebombardeerd, en hoewel dat vaak genoeg leidt tot controverse of erger, is dat doorgaans als gevolg van de inhoud. Toch is ook de vorm niet onbelangrijk. Zo draaide Marco Rubio, Minister van Buitenlandse Zaken van de VS, onlangs het besluit van zijn voorganger Anthony Blinken terug om de Times New Roman te vervangen voor de Calibri als standaardlettertype binnen het *State Department*: de achterliggende inclusiviteitsbedoeling (de Calibri zou beter leesbaar zijn voor dyslectici) maakte dit een 'woke' initiatief dat niet langer kon worden getolereerd.² Een extreem voorbeeld, uiteraard. Toch is de vormgeving van tekst ook in normale tijden een bron van (potentieel kostbare) conflicten. Of beter: de auteursrechtelijke bescherming daarvan.

Inleiding

De laatste jaren is er een trend waarin grote partijen, waaronder met name marktleiders op dit gebied Monotype en Font Radar, auteursrechtclaims doen vanwege gebruik van lettertypes. Deze partijen proberen hoge licentievergoedingen te bedingen onder de dreiging van schadeclaims voor ongelicentieerd lettertypegebruik. Deze praktijk kan ontstaan omdat (i) de meeste bedrijven er niet mee bekend zijn dat er rechten kunnen rusten op lettertypes, (ii) lettertypes vaak gratis via internet ter beschikking worden gesteld en dus als rechtenvrij worden gezien, en (iii) lettertypes vaak al (tientallen) jaren door bedrijven worden gebruikt zonder dat (nog) te achterhalen is of de rechten voldoende zijn geregeld, als daar al over is nagedacht. In veel gevallen is de website of applicatie gemaakt door een extern designbureau dat hier ook niet mee bekend was (of een

te beperkte licentie heeft afgesloten, al dan niet als gevolg van onduidelijke voorwaarden) en waarvan geen vrijwaring is bedongen of dat inmiddels niet meer bestaat.

Deze auteursrechtclaims kunnen legitiem zijn, maar zijn vaak discutabel. Toch worden ze tot nu toe doorgaans geschikt, in onze ervaring meestal voor (te) hoge bedragen. Deze praktijk lijkt een beetje op die ten aanzien van foto's op internet, waarover Dirk Visser, Charlotte Vrendenburg & Bram Bogaerts eerder schreven.³ Ook hier gaat het vaak om een vorm van 'trolling': het handhaven van (gepretendeerde) rechten door partijen die rechten van derden handhaven en als hoofdactiviteit hebben het claimen van vergoedingen. De gevraagde vergoedingen zijn vaak (veel) hoger dan wat bedongen had kunnen worden als vooraf een licentie was gevraagd, waarbij vaak vermeende grootschalige inbreuken over het verleden worden ingezet om dat af te dwingen.

Voor deze bijdrage is van belang een onderscheid te maken tussen een 'lettertype' en een 'font'. Deze termen worden vaak door elkaar gebruikt. Met 'lettertype' wordt bedoeld de vormgeving van de (reeks) cijfers en letters als zodanig. Een 'font' is de software(code) die het lettertype op een digitale drager weergeeft. In de publiek toegankelijke specificaties van een website of applicatie is voor een derde eenvoudig te achterhalen wanneer een softwarecode is geïnstalleerd.

In deze bijdrage zal ik eerst de auteursrechtelijke status van lettertypes en fonts beschrijven en de stand van de rechtspraak samenvatten. Daarna zal ik ingaan op de praktijk van de bij mij bekende *font-trollen*. Ik zal afsluiten met enkele praktische tips hoe op claims van deze partij te reageren.

Auteursrechtelijke bescherming van lettertypen

In de rechtspraak en literatuur bestaat consensus dat origineel ontworpen lettertypen auteursrechtelijk beschermd kunnen zijn.⁴ Voor auteursrechtelijke bescherming is ten eerste vereist dat het voorwerp van bescherming voldoende nauwkeurig kan worden geïdentificeerd. Dat maakt dat een idee of stijl in abstracto niet kan worden beschermd; alleen een concrete creatie (dus de concrete uitwerking van een idee of stijl) kan worden beschermd. Ten tweede moet het voorwerp oorspronkelijk zijn in die zin dat het de persoonlijkheid van de maker weerspiegelt door uitdrukking te geven aan vrije en creatieve keuzen.⁵ Niet vrij en creatief zijn keuzen die zijn ingegeven door, met name technische, beperkingen. Maar ook keuzen die weliswaar vrij zijn, zijn niet per definitie ook creatief. Daar is dus meer voor nodig, al is onduidelijk wat dat in een concreet geval precies is. De vrije en creatieve keuzes moeten uit het werk zelf blijken en deze mogen niet worden verondersteld; het is aan de maker om dat aan te tonen.

Ook computerprogramma's kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Het gaat dan om bescherming van de concrete uitdrukkingsvorm die tot reproductie van dat programma kan leiden, zoals de broncode, objectcode of het voorbereidend materiaal.⁶ Ook het computerprogramma moet daarnaast oorspronkelijk zijn c.q. het resultaat zijn van vrije en creatieve keuzes. Dit is het zogenaamde 'software auteursrecht'.⁷

Het spreekt voor zich dat lettertypen een sterk functioneel karakter hebben. De basisvorm van de letters en cijfers staat immers vast en daarop zijn slechts beperkte variaties mogelijk. Het is dus vaak de vraag of die beperkingen voldoende ruimte bieden voor vrije én creatieve keuzes van de maker. Voor de maker zal het lastig zijn dat te bewijzen.

Het voorgaande geldt ook – of wellicht zelfs in nog grotere mate – voor fonts. Een fontbestand zal doorgaans een simpele code zijn waarin de ruimte voor vrije en creatieve keuzes niet of nauwelijks aanwezig zal zijn.

Daar komt bij dat, zoals recent is bevestigd in het *Mio*-arrest, voor een inbreuk vereist is dat de creatieve elementen op een herkenbare manier zijn overgenomen in het vermeend inbreukmakende voorwerp.⁸ Indien het font is gedownload en gebruikt, dan zal daarvan sprake zijn en zal ook sprake zijn van een inbreuk. Indien echter enkel een overeenstemmend lettertype is gebruikt, zullen kleine(re) verschillen doorgaans al snel voldoende zijn en zal er geen inbreuk worden vastgesteld.

Rechtspraak in Nederland

Over de auteursrechtelijke beschermbaarheid van lettertypen bestaat weinig rechtspraak in Nederland en dat

In de rechtspraak en literatuur bestaat er consensus dat origineel ontworpen lettertypen auteursrechtelijk beschermd kunnen zijn

geldt zeker voor de auteursrechtelijke bescherming van fonts.

De eerste uitspraak over lettertypen is gewezen in 1962.⁹ Het ging om een kort geding tussen uitgeverij Wolters en uitgeverij Dijkstra. Wolters stelde dat zij auteursrecht had op 'een reeks van letter- en cijfervormen' die zij in 1956 voor het eerst had uitgegeven in de schrijfmethode 'Eerst duidelijk ... dan snel'. De president van de rechtbank in Groningen oordeelde dat deze reeks inderdaad auteursrechtelijk beschermd is

'gelet op de wetenschappelijke arbeid in het kader van pedagogiek en toegepaste psychologie en op de esthetische verzorging van die letter- en cijfervormen welke naar eiseres onweersproken heeft gesteld daaraan ten grondslag is gelegd'.

Hij was evenwel ook van oordeel het lettertype van de schrijfmethode van Dijkstra daar geen inbreuk op maakte. Er waren voldoende verschillen. Er was weliswaar 'ook veel gemeenschappelijks [...] in beide reeksen, maar hierbij valt te bedenken dat letter- en cijfervormen uiteraard altijd moeten teruggaan op algemeen aanvaarde grondvormen welke aan elk schrift eigen moeten zijn'.

Anno 2025 is het de vraag of 'de wetenschappelijke arbeid in het kader van pedagogiek en toegepaste psychologie' niet buiten beschouwing zou moeten worden gelaten, nu deze toch vooral op objectief pedagogisch technische voordelen lijken te duiden en niet op vrije en creatieve keuzes, zoals vereist op basis van recente(re) rechtspraak. Ook hieruit blijkt echter al de grondgedachte dat lettertypes vanwege de technische vereisten maar beperkt ruimte laten voor creatieve vrijheid en er dus niet snel sprake kan zijn van een inbreuk. Als een lettertype al auteursrechtelijk beschermd is, is de beschermingsomvang daarvan dus (zeer) beperkt.

In 1987 is er nog een zaak geweest over een bewerking van een Beatrix-postzegel. Daar werd door het gerechtshof in Amsterdam auteursrecht aangenomen op de combinatie van letters en cijfers van Gerard Unger en het portret van Peter Struycken. Het gerechtshof Amsterdam stelde vast

Auteur

1. Mr. P. de Leeuwe is advocaat bij Visser Schaap & Kreijger in Amsterdam.

Noten

2. nytimes.com/2025/12/09/us/politics/rubio-state-department-font.html.

3. Dirk Visser, Charlotte Vrendenburg & Bram Bogaerts, 'Auteursrecht-trollen. Hoe ze te herkennen en hoe ze te bestrijden', *AMI* 2020/5, p.141-150.

4. Prof. mr. J.H. Spoor, mr. D.W.F. Verkade & prof. mr. D.J.G. Visser, *Auteursrecht*, Deventer: Kluwer 2025, par. 3.39.

5. HvJ EU 4 december 2025, C-580/23 en C-795/23, (*Mio en konekra*), ov. 48 en 49,

6. HvJ EU 22 december 2010, NJ 2011/289 (BSA); en HvJEU 2 mei 2012, NJ 2013/270 (SAS Institute).

7. Onder dit auteursrecht valt niet de zogenaamde gebruikersinterface die wel

beschermd kan zijn onder het 'algemene' auteursrecht.

8. HvJ EU 4 december 2025, C-580/23 en C-795/23, (*Mio en konekra*), ov. 92.

9. Pres. Rb. Groningen 14 maart 1962, NJ 1962/475 (*Eerst duidelijk ... dan snel*).

De rechter oordeelde dat alle kenmerken van het Dyslexiefont bedoeld zijn om de leesbaarheid voor dyslectici te vergroten en daarmee functioneel bepaald zijn

'dat de postzegel een kunstzinnige eenheid vormt van beeld en belettering (waaronder mede de cijfers begrepen) en moet worden geacht een werk van twee makers: Struycken en Unger, te vormen'.

Ook werd geoordeeld dat door

'de toepassing van het dikkere en grovere letter- en cijfertype in de bewerking die eenheid werd doorbroken en dus inbreuk werd gemaakt op de persoonlijkheidsrechten van beide makers'.³⁰

De vraag of het lettertype in kwestie voor afzonderlijke auteursrechtelijke bescherming in aanmerking zou komen was in deze zaak helaas niet aan de orde.

Ontwerpers: Peter Struycken en Gerard Unger

Pas op 11 oktober 2023, 36 jaar later, oordeelde de rechter opnieuw over de auteursrechtelijke beschermbaarheid van een lettertype. Het ging om een lettertype dat specifiek gericht is op mensen met dyslexie, het zogenaamde Dyslexiefont. De rechter wees de auteursrechtelijke bescherming af. Zij oordeelde dat alle negen genoemde

kenmerken van het Dyslexiefont – bijvoorbeeld de zwaardere onderkant, de bredere spatiëring, langere stokken en staarten en grotere openingen – bedoeld zijn om de leesbaarheid van de letters voor mensen met dyslexie te vergroten en dat het lettertype daarmee (uitsluitend) functioneel is bepaald. Dat en zo ja welke creatieve keuzes dan zijn gemaakt is volgens de rechtbank niet voldoende onderbouwd. De rechtbank overweegt verder (ten overvloede) dat zelfs als het Dyslexiefont wél als auteursrechtelijk beschermd werk was aangemerkt, de beschermingsomvang gering zou zijn. Dit betekent dus dat het maar zeer de vraag is of de uitgeverij die een overeenstemmend lettertype gebruikte, inbreuk zou plegen.¹¹

Deze uitspraak is in lijn met hetgeen de Rechtbank Rotterdam in 1962 oordeelde.

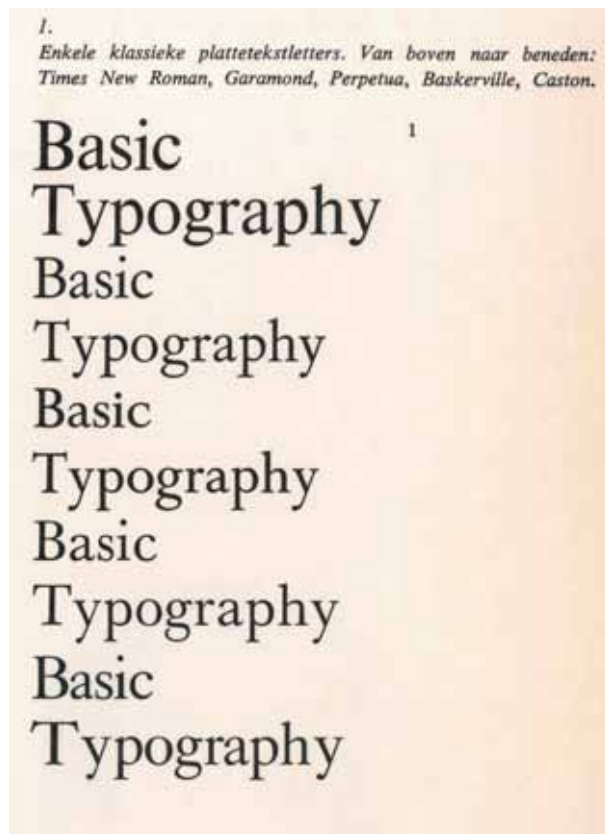
Op 30 oktober 2024 oordeelde de Rechtbank Amsterdam ten aanzien van datzelfde Dyslexiefont echter anders.¹² In deze procedure ging het om het vermeend ongelicentieerde gebruik van het font (softwarebestand) door Microsoft en dus niet, zoals in de zaak uit 2023, om gebruik van een overeenstemmend lettertype. In dit vonnis oordeelt de rechtbank op basis van dezelfde negen kenmerken dat het Dyslexiefont wél auteursrechtelijk beschermd is. Van creatieve keuzes was volgens de rechtbank sprake omdat de negen kenmerken ten tijde van het ontwerpen nog niet bekend waren en de ontwerper zich baseerde op zijn eigen handschrift en zijn ervaring als dyslecticus. Van een inbreuk was echter geen sprake nu Microsoft wel degelijk over voldoende fontlicenties beschikte.

**LEES MET
DYSLEXIE
FONT**

Afkomstig van www.dyslexiefont.com, ontwerp: Christiaan Theo Boer

Op dit vonnis is kritiek. Zo wordt betoogd dat in het vonnis ten onrechte geen onderscheid wordt gemaakt tussen het font en het lettertype, terwijl Microsoft een ongeautoriseerde verveelvoudiging van het font wordt verweten. De ontwerper heeft enkel onderbouwd waarom het lettertype resultaat zou zijn van vrije en creatieve keuzes, maar niet waarom dat (ook) geldt ten aanzien van het font. Daarnaast geldt dat ook op de overwegingen over de auteursrechtelijke beschermbaarheid het nodige op te merken is. Dat de functionele eisen op het moment van scheppen nog niet vaststonden of als zodanig waren erkend, doet niet af aan het functionele karakter.¹³

Uit voornoemde rechtspraak volgt dat lettertypen in Nederland zeker niet altijd auteursrechtelijk beschermd zijn en dat een overeenstemmend lettertype zelden inbreukmakend is. Over fonts als zodanig is er in Nederland voor zover mij bekend nog geen (gepubliceerde) rechtspraak.

Afkomstig uit: *Auteursrecht* april 1977, nr. 2/27. Uit het artikel 'letterbescherming' van H. Cohen Jehoram

Hoe zit het in het buitenland?

Het voorgaande is in andere Europese landen niet anders. Ook daar halen lettertypen vaak beschermingsdrempel niet vanwege de functionele eisen waaraan zij moeten voldoen.

In sommige Europese landen bestaat een bijzonder beschermingsregime voor lettertypen en/of fonts. Dit komt vermoedelijk voort uit het sluiten van het *Verdrag*

In sommige Europese landen bestaat een bijzonder beschermingsregime voor lettertypen en/of fonts

10. Hof Amsterdam 9 mei 1985, AMI 1986, p. 14 ((*Struycken en Unger/Riet*). Dit oordeel gaf volgens de Hoge Raad geen blijk van een onjuiste opvatting, zie HR 29 mei 1987, ECLI:NL:PHR:1987:AC9876, NJ 1987/1003, AMI 1987, p. 105.

11. Rb. Amsterdam 11 oktober 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6332 (*Dyslexiefont*). Ik trad in deze zaak op als advocaat voor de gedaagde uitgever.

12. Rb. Amsterdam 30 oktober 2024,

ECLI:NL:RBAMS:2024:6660.

13. Spoor, Verkade & Visser 2025, par. 3.12. Zie par. 3.39 voor de bescherming van lettertypen en lay out in het algemeen, waar zij er ook op wijzen dat lettertypen ook als model of merk zouden kunnen kwalificeren. Claims op basis van deze beschermingsregimes ben ik in de praktijk echter nog niet tegengekomen.

14. Spoor, Verkade & Visser, 2025, par. 3.12.

15. Memorie van toelichting van de wijzi-

van Wenen inzake de bescherming van drukletters en hun internationaal depot in 1973 dat ten doel had om de bescherming van lettertypen te verzekeren in landen die geen auteursrechtelijke en/of modelrechtelijke bescherming aan lettertypen wilden toekennen.¹⁴ In Nederland was daaraan geen behoefte nu het auteursrecht volgens de wetgever voldoende mogelijkheden bood.¹⁵

In Duitsland worden lettertypen ook beschermd onder het *Schriftzeichengesetz*. Op basis daarvan wordt een lettertype tien jaar onder Duits auteursrecht beschermd. Na deze termijn mag de houder het recht nog vijftien jaar verlengen. Daarna valt het lettertype in het publieke domein waarmee het ook vrijelijk door eenieder mag worden gedigitaliseerd in een font. Het is niet duidelijk hoe deze wet zich verhoudt tot het Europees geharmoniseerde oorspronkelijkheidsvereiste, waar bijvoorbeeld de Nederlandse bescherming van onpersoonlijke geschriften uit de Auteurswet (met name bedoeld om programmabladen te beschermen) op is gesneuveld.¹⁶

Vanouds was in het Verenigd Koninkrijk enkel de hele set cijfers en letters in een specifieke volgorde auteursrechtelijk beschermd. Het huidige Britse recht biedt ook bescherming aan lettertypes per afzonderlijke letter en cijfer, maar de bescherming duurt slechts 25 jaar vanaf de eerste publicatie en het gewone gebruik daarvan door typografen en drukkers (tekst zetten en afdrukken) valt daar niet onder. Dit auteursrecht richt zich enkel dus op het maken, verspreiden en verhandelen van de middelen (font software) die speciaal voor dat lettertype zijn gemaakt.¹⁷ Ierland kent een soortgelijke bescherming toe aan lettertypes.¹⁸

In de Verenigde Staten zijn lettertypes niet auteursrechtelijk beschermd, maar lettertypes kunnen wel worden beschermd als *design patent* (vergelijkbaar met het modelrecht). Fonts zijn daarentegen in de Verenigde Staten wel auteursrechtelijk beschermd. Ook daarvoor is echter vereist dat het font file 'contains a sufficient amount of original authorship'.¹⁹ Daarvoor is in elk geval noodzakelijk dat het werk is gemaakt door een mens, en niet door een *digital font editor* programma. Sinds 1992 heeft de US Copyright Office de registratie van verschillende 'vector fonts' geaccepteerd.²⁰

Handelswijze font-trollen

In de praktijk komt het een enkel geval voor dat bedrijven (de font)gebruikers) worden aangeschreven omdat zij een lettertype gebruiken dat 'te veel lijkt' op een lettertype van de verzender en daarop dus auteursrechtinbreuk zou worden gepleegd. Veel regelmatig worden partijen aan-

ging van de Auteurswet, zitting 1975-1976, nr. 3, *Auteursrecht*/1977, nr. 77/2, p. 30-32.

16. Spoor, Verkade & Visser 2025, par. 3.23.

17. legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/part/II/chapter/III/crossheading/typefaces.

18. en.wikipedia.org/wiki/Intellectual_property_protection_of_typefaces#cite_note-UK,_CDPA_1988,_48,_54-9.

19. *Compendium of U.S. Copyright Office*

Practices, Third Edition, §723, 'Computer Programs That Generate Typeface, Typefont, or Barcodes', p. 53, copyright.gov/comp3/chap700/ch700-literary-works.pdf#page=53.

20. *Vector fonts* zijn lettertypen die opgebouwd zijn uit wiskundige vectoren in plaats van pixels. Daardoor zijn ze schaalbaar en haarscherp in elk formaat. Voorbeelden zijn: PostScript Type 1, TrueType, en OpenType font files.

Partijen worden aangeschreven vanwege de vermeende inbreuk op auteursrechten van een fontaanbieder door het gebruik van een font (softwarebestand) waarop deze aanbieder naar eigen zeggen de rechten (in beheer) heeft

geschreven vanwege de vermeende inbreuk op auteursrechten van een fontaanbieder door het gebruik van een font (softwarebestand) waarop deze aanbieder naar eigen zeggen de rechten (in beheer) heeft. Doorgaans zijn deze fontaanbieders grotere partij die tientallen, zo niet honderden, fonts hebben opgekocht of in licentie van derden (zeggen te) beheren. De grootste daarvan zijn, voor zover mij bekend, Monotype en Font Radar. Deze partijen hebben min of meer dezelfde handelswijze.

In een eerste sommatiebrief wordt gesteld dat de fontaanbieder heeft gedetecteerd dat de gebruiker talloze fonts heeft geïnstalleerd op de door hem beheerde websites en applicaties. In de specificaties van de website en applicaties is dat eenvoudig te zien. De geadresseerde wordt gevraagd om te bevestigen dat dit al het gebruik omvat, om te bewijzen dat daarvoor de juiste licenties zijn afgesloten en om te overleggen over een 'samenwerking'.

Doorgaans wordt, met name door Monotype, ook een zogenaamd '*font document*' verstrekt waarin te zien is welke fonts op de verschillende websites en applicaties van de geadresseerde zouden zijn geïnstalleerd en ook wanneer dat softwarebestand zou zijn gedownload. In dat document worden ook de licentiebedragen genoemd die volgens de fontaanbieder verschuldigd zouden zijn wanneer de juiste licentie zou zijn afgesloten en bij grotere fontgebruikers gaat het dan al snel om bedragen van enkele miljoenen euro's.

Het probleem voor fontgebruikers is dat veelal niet meer te achterhalen is welke fonts in de loop van de tijd zijn gebruikt, en in welke periode zij zijn gebruikt. Doorgaans is al helemaal niet meer te achterhalen of voor deze fonts licenties zijn afgesloten, laat staan of die licenties ruim genoeg zijn om het gebruik af te dekken. Veelal is voor het ontwerp van de website of applicatie een extern designbureau ingeschakeld dat ook de fonts heeft aangeleverd. Dit kan tot lastige discussies aanleiding geven. Zeker als het ontwerp al jaren geleden is aangeleverd, is voor het bureau (voor zover het nog bestaat) vaak niet goed meer na te gaan of dit is geregeld. Ook komt voor dat de betrokken medewerkers meenden (al dan niet terecht) dat het (destijds) om een gratis font ging waarvoor niet hoefde te worden betaald. Bewijs daarvan ontbreekt vaak of kan niet meer worden achterhaald. Ook komt veel voor dat er wel een licentie is gesloten, maar dat die onvoldoende blijkt voor het type of omvang van het gebruik dat van het font wordt gemaakt. Het komt in deze discussie vaak aan op de vraag of, en zo ja welke contractuele regelingen er zijn getroffen met de externe partij: zijn er garanties of vrijwaringen afgegeven bijvoorbeeld, waar het bureau op kan worden aangesproken? Zo nee, dan komt het aan op de vraag welke verplichtingen een designbureau op grond van goed opdrachtne-mer-

schap heeft. Had het de fonts adequaat moeten afkopen of haar klant in elk geval moeten wijzen op de noodzaak dat zelf te doen?

Maar zelfs als er een vrijwaring of garantie is bedongen of het externe ontwerpbureau is bereid (mee) te betalen, geldt dat de fontgebruiker op de vermeende inbreuk is aangesproken en dit dus in eerste instantie met de fontaanbieder zal moeten regelen (waarna hij dus eventueel zijn schade kan verhalen).

Op het moment dat de fontgebruiker aan de fontaanbieder aangeeft dat er (mogelijk) een licentie is afgesloten, maar dat zij deze niet kan achterhalen en dat zij om die reden graag wil praten over een samenwerking, blijkt veelal dat de fontaanbieder enkel bereid is om samen te werken als zeer hoge licentievergoedingen voor de toekomst worden betaald. Het gaat dan voor verschillende fonts vaak om tienduizenden euro's per maand. Als deze bedragen niet worden betaald, zal de aanbieder, eventueel in rechte, aanspraak maken op de gemiste vergoedingen voor het verleden. De in het fontdocument genoemde exorbitante vergoedingen voor het verleden worden dan gebruikt als drukmiddel om een hoge licentievergoeding voor de toekomst te bedingen.

Niet alleen de dreiging van hoge schadevergoedingen is een reden om een hoog bedrag te betalen. Als sprake is van een auteursrechtinbreuk kan de fontaanbieder bovendien aanspraak maken op een volledige proceskostenveroordeling in de zin van artikel 1019h Rv. Dat risico maakt dat fontgebruikers al snel een regeling met de fontaanbieder wensen te bereiken en bereid zijn (veel) meer te betalen dan nodig en redelijk is.

In een enkel geval wordt door de fontaanbieder bovendien bedreigd met een verbod op het gebruik van de fonts in kort geding. Met name dat laatste is een sterk drukmiddel. Slaagt dit, dan zou dat immers betekenen dat de websites en applicaties waarin het font wordt gebruikt offline moeten zolang zij niet zijn aangepast en dat kunnen fontgebruikers zich niet veroorloven. Veelal is het niet eenvoudig, en in elk geval een kostbare operatie de fonts op korte termijn te vervangen. Ook dit is dus een (extra) drukmiddel om de kwestie snel en voor een (te) hoog bedrag te schikken.

Hoe te reageren op claims?

Wat nu te doen als men wordt geconfronteerd met een dergelijke claim van een fontaanbieder en er geen bewijs beschikbaar is dat de rechten (afdoende) zijn geregeld?

De eerste vraag is natuurlijk waarop de fontaanbieder nu precies auteursrechten claimt: is dat op het lettertype, op het font, of op beide? In vrijwel alle gevallen beroept de fontaanbieder zich op het auteursrecht op het lettertype én het font. In die gevallen zal de fontaanbieder

moeten onderbouwen dat zowel het lettertype zelf als het achterliggende font het resultaat zijn van vrije en creatieve keuzes die de persoonlijkheid van de maker weerspiegelen.

Zoals in deze bijdrage is toegelicht, zal dat in veel gevallen lastig zijn. Lettertypes zijn nu eenmaal (grote-deels) ingegeven door technische vereisten en dus is niet eenvoudig aan te geven waarom sprake is van vrije keuzes, laat staan van keuzes die ook nog eens creatief zijn. Er zullen in veel gevallen talloze vergelijkbare lettertypes online te vinden zijn op basis waarvan de auteursrechtelijke beschermbaarheid van het specifieke lettertype gemotiveerd kan worden betwist. Dat laat dan immers zien dat er maar heel weinig creativiteit nodig is om met een vergelijkbaar maar *nét* ander lettertype te komen. Ofwel: het geclaimde 'origineel' is niet zo origineel.

Ook zal het voor de fontaanbieder niet eenvoudig zijn aan te tonen dat het font (het onderliggende softwareprogramma) auteursrechtelijk is beschermd. Als een lettertype voldoende origineel is en dus voor auteursrechtelijke bescherming in aanmerking komt, is het maar de vraag of daarmee het achterliggende font – de software die dat lettertype weergeeft – ook automatisch auteursrechtelijk beschermd is. In Nederland geldt bovendien geen specifiek wettelijk regime (d.w.z. los van het bestaande regime van auteursrechtelijke bescherming voor software) voor de bescherming van fonts.

Ten tweede geldt dat vaak het nodige valt af te dingen op de bevoegdheid van de fontaanbieder om auteursrechten in te roepen. De fontaanbieder is veelal niet *zél*f de auteursrechthebbende, maar claimt namens deze op te mogen treden. In veel gevallen kan de fontaanbieder niet bewijzen dat de maker de rechten op de fonts aan haar heeft overdragen of dat de maker haar een (exclusieve) licentie heeft verleend om de rechten te handhaven. Doorgaans kunnen zij enkel aantonen dat zij de rechten op de fonts van een andere fontaanbieder overgedragen of in licentie hebben gekregen. Ook '*circumstantial evidence*' wordt wel eens opgevoerd, bijvoorbeeld persberichten waaruit zou volgen dat de fontaanbieder een ander die de rechten zou hebben, heeft overgenomen. Juridisch is dat echter niet voldoende.²¹

Lijkt niettemin aannemelijk dat het font auteursrechtelijk beschermd zou kunnen zijn en dat de fontaanbieder de partij is die deze rechten mag handhaven, dan zou het inderdaad nodig kunnen blijken met deze partij tot afspraken te komen. Met die enkele conclusie is echter nog niet gezegd dat de omvang van de inbreuk (dus in welke mate het lettertype is gebruikt en over welke periode) is zoals de fontaanbieder stelt, laat staan dat de vergoedingen moeten worden betaald die hij vraagt.

Het is in beginsel aan de fontaanbieder om te bewijzen dat de fonts op de websites en/of applicaties worden gebruikt, en in welke mate en voor hoe lang. Het is zeer de vraag of de fontdocumenten die worden meegestuurd aan die stelplicht voldoen. Daarin is vaak enkel een screenshot te zien waaruit zou moeten volgen dat een font op de website of applicatie is geïnstalleerd en sinds wanneer. Daarmee is niet gezegd dat dit font daadwerkelijk wordt gebruikt (op de website en in de applicatie is *embedded*) en zeker niet in de beweerde omvang en periode. In mijn ervaring blijkt bijvoorbeeld na uit-

voerig IT-onderzoek bij de fontgebruiker vaak dat sommige fonts helemaal niet werden gebruikt, maar bijvoorbeeld waren meegeleverd met een content managementsysteem van een derde. Dit onderzoek kan intussen wel kostbaar en intensief zijn, maar toch de moeite waard om onderbouwd verweer te voeren tegen de vaak hoge claims.

Wat nu te doen als men wordt geconfronteerd met een dergelijke claim van een fontaanbieder en er geen bewijs beschikbaar is dat de rechten (afdoende) zijn geregeld

Ten slotte kan ook op de gevraagde vergoedingen vaak het nodige worden afgedongen. De fontaanbieder knoopt doorgaans aan bij de vergoeding die zij (beweerdelijk) bedongen zou hebben indien vooraf toestemming was gevraagd. Dat is natuurlijk altijd een constructie achteraf. De bedragen die in het fontdocument worden genoemd zijn dan ook vaak buiten elke proportie. Vaak worden hoge licentievergoedingen per maand berekend, en deze vergoedingen worden ook nog eens per individuele fontstijl en niet per font familie berekend. Dat betekent dus niet dat maandelijks voor het gebruik van bijvoorbeeld 'Arial' (de font familie) zou moeten worden betaald, maar apart voor Arial Regular, Arial Italic, Arial Bold, Arial Bold Italic etc.). Ook wordt beweerd dat apart zou moeten worden betaald voor gebruik van het font in de IOS en Androidversies van dezelfde applicaties. Bij het betwisten van deze claims kan het lastig zijn om objectieve informatie te vinden over wat marktconforme tarieven zijn: in fotoauteursrechtzaken is het een bekende maatstaf om aan te knopen bij wat de rechthebbende redelijkerwijze had kunnen vragen als hij vooraf een licentie had af kunnen sluiten. Ook hier zal de mate van originaliteit van het font een rol spelen: hoe meer vergelijkbare fonts er voor veel minder, of zelfs gratis verkrijgbaar zijn, hoe minder aannemelijk het is dat de gebruiker dan juist voor dat éne, niet zo veel andere font, ineens veel geld zou hebben betaald (en dus de fontaanbieder ook niet zoveel gederfde licentievergoeding kan claimen).

Het is als fontgebruiker dus verstandig om goed na te gaan welke fonts daadwerkelijk worden gebruikt (*embedded* zijn) en om uit te gaan van een licentievergoeding per font familie per website of applicatie. Ook moet goed worden gekeken naar de omvang van het gebruik van het font. Indien deze bijvoorbeeld alleen in de privacyvoorwaarden wordt gebruikt, is goed te betogen dat daarvoor een lagere licentievergoeding verschuldigd is.

²¹. Zie Hof Amsterdam 30 mei 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:1187 (DPG/BSR).

Daarnaast is het aan te bevelen om bij andere font-aanbieders een kostenopgaaf op te vragen voor gebruik van hetzelfde font. Doorgaans is de fontaanbieder immers niet de enige partij die dit font of vergelijkbare fonts aanbiedt. Deze partijen bieden vaak voor een vast bedrag eeuwigdurende licenties aan voor het gebruik van een font (familie) op meerdere websites (mits het totaal aantal onder een maximumaantal bezoekers blijft) of applicaties (mits het totaal aantal gebruikers onder een maximumaantal bezoekers blijft). Deze facturen kunnen doorgaans met succes worden ingezet om een (aanzienlijk) lagere vergoeding van de fontaanbieder te bedingen.

Als het niet gelukt is om overeenstemming te bereiken, is het verstandig alvast een bedrag aan te bieden

Als het is gelukt om overeenstemming met de fontaanbieder te bereiken over het bedrag, is het verstandig ook een vrijwaring te bedingen dat de gebruiker niet door een andere aanbieder op hetzelfde gebruik kan worden aangesproken. Zoals ik al aangaf, zijn er vaak meerdere aanbieders die gerechtigd zijn (of zich gerechtigd achten) om de rechten op hetzelfde font te handhaven.

Als het niet is gelukt om overeenstemming te bereiken, is het verstandig alvast een bedrag aan te bieden. Net als in fotoauteursrechtzaken is voor een volledige proceskostenveroordeling in beginsel geen plaats als een redelijke (gebruikelijke) gebruiksvergoeding is aangeboden, en de aanbieder desondanks bij de rechter meer probeert te halen. In dat geval zou juist de eiser in de proceskosten veroordeeld moeten worden.

Stappenplan

Dit alles laat zich vertalen in een praktisch stappenplan voor wie met lettertype-claims wordt geconfronteerd:

- 1) Betwist de inbreuk op het lettertype én het font, het liefst met verwijzing naar lettertypes die al bestonden en minimaal afwijken.
- 2) Vraag om bewijs van de rechtenoverdracht aan de fontaanbieder en/of bewijs van de bevoegdheid de rechten op het font te handhaven. Vraag ook om bevestiging dat de fontaanbieder al of niet exclusieve rechten heeft (als de aanbieder met anderen concurreert in het aanbieden van licenties zal dat de prijzen drukken, en zal hij ook moeilijker eigen schade kunnen eisen, want voor hetzelfde geld was bij een andere aanbieder een licentie afgenomen).
- 3) Betwist gemotiveerd dat bepaalde fonts daadwerkelijk worden gebruikt, dan wel dat dat in de omvang of voor de periode gebeurt die de aanbieder stelt.
- 4) Vraag een onderbouwing dat de fontaanbieder de gevraagde licentievergoedingen daadwerkelijk van andere partijen heeft bedongen.
- 5) Probeer bewijs te vinden dat andere fontaanbieders voor dit gebruik een veel lagere vergoeding vragen, het liefst voor hetzelfde font, dan wel voor redelijk vergelijkbare concurrerende fonts (onderzoek ook of vergelijkbare fonts gratis beschikbaar zijn).
- 6) Zorg bij overeenstemming ervoor dat de fontaanbieder finale kwijting verleent en een vrijwaring dat de gebruiker niet nogmaals voor hetzelfde gebruik door een andere aanbieder of de auteur wordt aangesproken.
- 7) Als geen overeenstemming wordt bereikt, biedt dan alvast een redelijke (gebruikelijke) gebruiksvergoeding aan.
- 8) Wanneer een extern ontwerpbureau is ingeschakeld en dit bureau het font heeft geselecteerd, controleer dan de contractuele documentatie. Bedenk dat het bureau enerzijds mogelijk aansprakelijk is en dus verhaal zou kunnen bieden, maar anderzijds dat juist dit bureau mogelijk deskundigheid in huis heeft om de claims beter op waarde te kunnen schatten (bijvoorbeeld over de vraag wat voor vergelijkbare fonts in de markt wordt gevraagd, wat een redelijke licentie is e.d.) en bovendien mogelijk goede argumenten heeft waarom er wel een adequate licentie zou zijn afgesloten voor het font. •